

Vasile BĂHNARU. *Pagini de lingvistică basarabeană.*

București: Editura Academiei Române; Brăila:

Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2022. 328 p.

Liliana BOTNARU

Doctor în filologie

E-mail: botnari.liliana86@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9909-2982>

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM (Chișinău)

Livia CARUNTU-CARAMAN

Doctor în filologie

E-mail: liviacaraman@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6829-6440>

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM (Chișinău)

Autorul Vasile Băhnuș întotdeauna și în toate lucrările sale a fost preocupat de triumfarea adevărului științific, fiind cunoscut de întreaga lume academică precum un aprig militant pentru limba română, pentru valorile identitare ale poporului român din Basarabia, pentru funcționarea incoruptibilă a forurilor superioare, responsabile de promovarea culturii, a științei. Bineînțeles, volumul „Pagini de lingvistică basarabeană” se inserează armonios în palmaresul lucrărilor elaborate de Domnia Sa, conceptul *adevăr* fiind, evident, fundamental.

Culegerea „Pagini de lingvistică basarabeană”, apărută la Editura „Istros” a Muzeului Brăilei, Carol I, numărând 328 de pagini, însumează, așa cum menționează autorul în *Prefața* lucrării, „o serie de studii consacrate problemei de funcționare a limbii române în Basarabia din perioada țaristă, din cea sovietică și din cea postsovietică”, redactate pe parcursul activității sale științifice.

Deschide volumul studiul intitulat sugestiv prin citatul din poezia lui Vasile Alecsandri („Sergentul”), și anume „Mai lungă-mi pare calea acum la-ntors acasă”, în care lingvistul Vasile Băhnuș descrie calvarul limbii române din Basarabia, vitregită și asuprită de politicile de deznaționalizare promovate de Imperiul Țarist și de cel Sovietic. Autorul insistă asupra ideii că „adevărul despre istoria, limba și

identitatea poporului nostru se bazează pe știința istorică, lingvistică și etnologie” (p. 20), respectiv, pentru „a ne întoarce acasă” – la componentele fundamentale ale identității noastre, este imperativă cunoașterea adevărului, a istoriei, a limbii române literare, oricât de anevoioasă ar fi calea spre acestea.

E de menționat în mod special că partea semnificativă a acestei secțiuni a lucrării o constituie argumentele concludente cu referire la absurditatea „teoriei celor două popoare”, „a etnicității și limbii moldovenești ca opuse etnicității și limbii românești”, o teorie pseudostiințifică, axată pe elucubrații teoretice și fantezii istorice, care își are, spre regret, și astăzi susținători, ucenici ai ideologilor Leonid Madan, Alexander D. Udalțov, Artiom M. Lazarev, Nikolai A. Mohov și alți rătăciți.

Vasile Bahnaru contabilizează și descrie metodele și tehnicile cu care operau organele țariste și sovietice pentru a pune în aplicare genocidul spiritual: deportări, represiuni, colectivizare forțată, recrutări silnice la muncă, ateism, substituirea glotonimului „limbă română” cu „limbă moldovenească”, masacrarea patrimoniului cultural, literar și lingvistic, stigmatizarea scriitorilor etc. Totodată, autorul elogiază curajul personalităților care nu au ezitat să se arunce în iureșul acelor evenimente periculoase: Vasile Coroban, Vladimir Beșleagă, Ramil Portnoi, Petru Cărare, Petru Zadnipru, George Meniuc, Ion Vasilenko, Grigore Vieru, Victor Teleucă, Pavel Boțu, Emilian Bucov, Aureliu Busuioc și mulți alții fără de care „revenirea acasă” nu ar fi fost posibilă.

Axându-se pe cercetările de arhivă și pe literatura de specialitate, Vasile Bahnaru remarcă faptul că „situația politico-ideologică, culturală și spirituală din RSSM era determinată în funcție de relațiile dintre România și URSS”, iar metamorfozele politicii interne și externe românești și polemica româno-sovietică se reflectau cu fidelitate în viața culturală, socială și politică a RSSM. Astfel, destinele acestor două teritorii frățești, care, la origini, formau un singur organism, s-au împletit de-a lungul timpului, când înnodându-se, când răsfirându-se, despiciându-se sub presiuni abuzive.

Conținutul studiilor „Lipsa identității naționale ca element al crizei” și „Limba română și baba care se piaptână” pune pe tapet problemele actuale cu referire la politica lingvistică, la denumirea limbii noastre în articolul 13 din Constituție. Ne bucurăm că, la scurt timp după apariția lucrării de față, această nedreptate și acest fals istoric, cu eforturile comune ale oamenilor de știință – lingviști, literați, istorici etc. – și ale celor cu verticalitate, și-au găsit firescul deznodământ – în legea cu privire la substituirea glotonimului „limbă moldovenească” cu cel de „limbă română” în Legea Fundamentală și în toate actele legislative și normative ale Republicii Moldova, fiind promulgată la 22 martie 2023.

Bineînțeles, în contextul adevărului științific și al luptei pentru alfabetul latin, Vasile Bahnaru a dedicat un număr consistent de pagini și limbajului poetic eminescian, or, menționează autorul, opera lirică a poetului „este apropiată spiritului moldovenesc prin multiplele ei calități stilistice (fonetice, lexicale și gramaticale) regionale” (p. 151). Procedând la o trecere în revistă a reperelor teoretice cu referire la lexicul limbii române, și anume stratificarea funcțional-stilistică a acestuia:

a) pe axa temporală, b) pe axa teritorială și c) pe axa socială, precum și diferențierea în două subsisteme: fondul lexical de bază și fondul lexical auxiliar, Vasile Bahnaru analizează lirica antumă eminesciană din perspectiva axei temporale, atestând un număr impunător de unități învechite, cum ar fi cele din versurile: *Filosof de-aș fi – simțirea-mi ar fi vecinic la aman!*, *Vezi bejării de albine*, *Armii grele de furnici...*, *De năvod – cu-a mele coate eu cerc vreme adese-nmoaie*, *Nu vedeți ce-nțelepciune e-n făptura voastră chiară?* ș.a. În continuare, autorul culegerii pe care o prezentăm înregistrează prezența unei serii de regionalisme și moldovenisme lexicale: *a aburca*, *acătării*, *adicălea*, *alde*, *belea* ș.a., remarcând însă că Mihai Eminescu făcea uz de aceste unități lexicale din considerente poetice, or, pe lângă acestea, poetul utiliza și formele lor literare. Tot în vederea obținerii unor efecte stilistice inegalabile, Vasile Bahnaru consemnează că lirica eminesciană include cuvinte din registrul popular, unele creații lexicale proprii (*a heiniza*, *a binezice*), faptul că se atestă predilecția pentru utilizarea diminutivelor, a unor forme de plural marcate valoric și poetic, a gerunziilor adjectivizate/adverbializate și a altor abateri morfologice și sintactice de la norma limbii literare intenționat comise, tocmai în vederea relevării capacităților expresive inepuizabile ale limbii române, or, Mihai Eminescu, susține lingvistul, „era conștient de unitatea obiectivă a limbii române în general și a structurii ei gramaticale, încât și-a permis să valorifice potențialul ei expresiv cu multă ingeniozitate și creativitate (...)” (p. 180).

În continuare, vom aduce câteva aprecieri studiului „Începutul modernizării lexicului românesc (pe baza operelor lui Varlaam, Dosoftei și Antim Ivireanul)”, în care autorul prezintă succint contribuția mitropoliților români la progresul literaturii și al limbii române din sec. XVII-XVIII. Mitropolitul Varlaam, figură reprezentativă a culturii naționale din prima jumătate a sec. al XVII-lea, a militat pentru ideea unității Țărilor Române, devenind unul dintre principalii făuritori ai limbii scrise românești. Dosoftei, personalitate de importanță majoră în istoria limbii și a literaturii române, a rămas unul dintre cei mai mari inovatori ai limbajului românesc în sec. al XVII-lea, având o importanță la fel de mare și în îmbogățirea limbii române literare în general. Mitropolitului Antim Ivireanul îi revine meritul de a fi introdus pentru totdeauna limba română în slujba bisericească, fiind un promotor devotat al cauzei românești în Muntenia, inițiate de mitropoliții Varlaam și Dosoftei în Moldova.

Referitor la contribuția acestora la evoluția limbii române, cercetătorul face o analiză profundă a limbajului operelor din punctul de vedere al modernizării vocabularului cu inovații lexicale și cu unități preluate din alte limbi (neogreacă, maghiară, turcă, slavă bisericească, latină), prioritate acordându-se *Cazaniei*, *Psaltirii în versuri* și *Didahiilor*.

În următoarea secțiune a cărții, intitulată „Limba de stat, adevărul științific și dreptul”, se insistă, cu multă convingere, asupra corelației dintre denumirea limbii noastre, adevărul științific și dreptul constituțional. Readucând în actualitate unele momente din istoria limbii noastre, cercetătorul combate cu argumente bine întemeiate și documentate eforturile celor care au „inventat” poporul moldovenesc și limba

moldovenească în opoziție cu poporul român și limba română. Se demonstrează că „moldovenismul”, promovat de către unii lideri politici, este o doctrină istorică, o fostă ideologie de stat și, nu în ultimul rând, o viziune patologică asupra lumii. Așadar, limba română este limba de stat a Republicii Moldova, deoarece acesta este termenul fixat în textul Declarației de Independență a Republicii Moldova, care prevalează (în urma unei decizii a Curții Constituționale din 5 decembrie 2013, privind interpretarea articolului 13) în raport cu textul din Constituție, în care se stipulează că „Limba de stat a Republicii Moldova este limba moldovenească, funcționând pe baza grafiei latine”.

Materialul „Strategul chinez Sun Tzu – acad. Gheorghe Duca și falsificatorii adevărului științific – moldoveniștii” abordează problema recunoașterii și a promovării adevărului științific. Făcând referire la opera lui Sun Tzu „Arta războiului”, Vasile Bahnaru precizează că procedeele de manipulare și de înșelare a maselor folosite în toate domeniile de activitate nu s-au modificat deloc pe parcursul anilor, dar s-au modernizat doar modalitățile de diseminare, de difuzare a acestora (mass-media). Astfel, adepții fervenți ai adevărului științific în probleme de istorie, de identitate națională, de lingvistică, de literatură și de spiritualitate română, cu referire specială la acad. Gheorghe Duca, ajung să fie denigrați, calomniati, blamați, defăimați, discreditați și culpabilizați.

Partea „Contribuția academicianului Silviu Berejan la progresul semasiologiei” este consacrată eminentelor aspecte determinate în studiile de lingvistică ale reputatului lingvist, referitor la „identificarea sistemului în cadrul fenomenelor lexico-semantice ale nivelului lexical al limbii, definirea și studierea multiaspectuală a omosemiei și delimitarea paradigmelor lexico-semantice minimale din cadrul nivelului lexical” (p. 241). Se constată că Silviu Berejan, prin contribuția sa, a creat o nouă direcție de cercetare în semasiologie, care a constituit un suport teoretic solid în demonstrarea caracterului de sistem al limbii și în continuarea studiilor asupra aspectelor enumerate.

Este demn de toată atenția articolul „Congresul al III-lea al uniunii scriitorilor din RSSM în contextul relațiilor româno-sovietice”, în care se prezintă aportul intelectualității basarabene la protejarea patrimoniului nostru cultural, literar și lingvistic. În pofida interdicțiilor oficiale existente, unii vorbitori la congres s-au manifestat plenar în apărarea conștiinței naționale a românilor sub regimul comunist totalitar. Se menționează curajul scriitorilor G. Meniuc, V. Coroban, A. Busuioc, I. Druță, E. Bucov, R. Suveică, care și-au permis să afirme că vorbesc limba română și că citesc literatură română, pronunțându-se, totodată, pentru revenirea la alfabetul latin și la identitatea românească a culturii și a literaturii noastre.

Examinând „Naționalismul în publicistica lui Mihai Eminescu (analiză semasiologică și pragmatică)”, autorul demonstrează că purtătorul celei mai importante voci poetice din literatura română a fost un veritabil patriot și un mare naționalist, *Românul Absolut*, care merită tot respectul posterității și servește drept model demn de urmat pentru întreaga spiritualitate românească.

Mihai Eminescu a fost un protector consecvent al tradițiilor neamului, al limbii române corecte și al credinței creștine. Poetul exprima aspirațiile de eliberare națională, de obținere a independenței naționale și de constituire a unui stat unitar, în care s-ar concentra toate provinciile populate de români. Vasile Bahnaru argumentează cu exemple concludente din publicistica lui Eminescu că termenii *naționalist* și *naționalism* sunt utilizați cu o conotație pozitivă, identificându-i cu românismul.

Articolul „Filologia și istoria sovietică moldovenească – diversiune științifică cu suport ideologic și geopolitic” explică poziția negativă a cercetătorului Vasile Bahnaru față de perspectiva sărbătoririi a 70 de ani de la constituirea AȘM, printr-o succintă retrospectivă istorică și filologică asupra destinului implacabil al românilor basarabeni. Autorul își exprimă convingerea că doar după 27 august 1991 se poate vorbi de o Academie de Științe cu adevărat națională, aflată în serviciul națiunii române din Republica Moldova. În pofida încercărilor ideologilor sovietici de a înăbuși spiritul național, de a intensifica procesul de înstrăinare între români, de a falsifica istoria noastră națională, de a demonstra existența unui „popor moldovenesc” și a unei „limbi moldovenești”, adevărul a triumfat, iar astăzi ne exprimăm liber în limba română literară.

Și, în fine, „Conceptul de câmp semantic în lexicologia modernă (cu referire specială la studiile lui Eugen Coșeriu)” reflectă o opinie concludentă, care, în baza teoriei câmpurilor lexicale lansată de F. de Saussure, Jost Trier și E. Coșeriu, accentuează că „identificarea câmpurilor lexico-semantică și a relațiilor paradigmatică, sintagmatică, derivațională (de formare a cuvintelor sau a sensurilor noi) și inclusive (ierarhice sau hipo-hiperonimice) reprezintă un suport solid în demonstrarea caracterului de sistem al limbii” (p. 328).

Așadar, în cele 328 de pagini valoroase de lingvistică basarabeană, reputatul cercetător Vasile Bahnaru demonstrează identitatea teritorială a limbii române în baza unor materiale referitoare la istoria limbii române, la unele probleme de semasiologie și de limbaj și critică inconsistența aberațiilor pseudoștiințifice ale pretenșilor oameni politici din Republica Moldova. Sperăm ca această lucrare să consolideze conștiința națională a cât mai multor cititori; să ne ajute Dumnezeu să o înrădăcinăm temeinic în noi, ca să avem cu ce ne mândri în cadrul integrării europene, unde să ne demonstrăm identitatea și verticalitatea.

Autorului îi dorim multă sănătate și realizări remarcabile în studiul limbii române.

Notă: Recenzia a fost realizată în cadrul proiectului de cercetare 20.80009.1606.01 *Valorificarea științifică a patrimoniului lingvistic național în contextul integrării europene*, Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu”.